

Uppdaterad åtgärdstabell 2024–2028 för Åtgärdsprogram för nipsippa och gotlandssippa

(Pulsatilla patens och P. vulgaris subsp. gotlandica)

Hotkategori: **Nipsippa (NT) & Gotlandssippa (VU)**

Åtgärdstabellen har upprättats av
Länsstyrelsen i Västernorrlands län

NATURVÅRDSVERKET

Naturvårdsverket

Tel: 010-698 10 00

E-post: registrator@naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 Stockholm

Internet: www.naturvardsverket.se

Koordinerande myndighet:

Länsstyrelsen i Västernorrlands län

Tel: 0611-34 90 00,

E-post: vasternorrland@lansstyrelsen.se

Postadress: 871 86 Härnösand

Internet: www.lansstyrelsen.se/vasternorrland

Förord

Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper och deras genomförande är ett av flera verktyg för att nå det av riksdagen beslutade miljökvalitetsmålet Ett rikt växt- och djurliv, och även de övriga sex ekosystemrelaterade miljökvalitetsmålen. Åtgärdsprogram för hotade arter och naturtyper bidrar också till att bevara arter och naturtyper inom EU:s art- och habitatdirektiv och fågeldirektiv samt att uppnå mål inom Konventionen för biologisk mångfald och i de Globala målen för hållbar utveckling om att hejda förlusten av biologisk mångfald.

Åtgärdsprogrammet för nipsippa och gotlandssippa 2006–2010 togs fram av Torbjörn Lindell och koordineras nationellt av Länsstyrelsen i Västernorrland. Åtgärdsprogrammet slutredovisades hösten 2011 och programmet rekommenderades att förlängas med några tillägg och en begränsad revidering. Naturvårdsverket beslutade år 2012 att förlänga programmet fram till år 2015 med en omarbetad åtgärdstabell. Efter slutredovisningen 2015 beslutades det att förlänga programmet 2016–2023 med uppdatering av åtgärdstabellen. Programperioden 2016–2023 redovisades 2023 och beslut togs om att förlänga programmet till och med 2028 med uppdatering av åtgärdstabellen. Arterna och deras livsmiljöer är idag hotade och är fortfarande i behov av fler åtgärder och skötsel för att de inte ska vara rödlistade i Sverige.

Rapporten innehåller mål samt en kortfattad presentation av angelägna åtgärder under tiden 2024–2028 för att nipsippans och gotlandssippans bevarandestatus i Sverige ska kunna förbättras. Åtgärderna samordnas mellan olika intressenter, vilket får till följd att kunskapen om och förståelsen för arten ökar. Förankring av åtgärderna har skett genom samråd med berörda aktörer.

Samlad information om åtgärdsprogrammet finns på Naturvårdsverkets hemsida: Åtgärdsprogram för nipsippa och gotlandssippa, ISBN 978-91-620-5672-7.

Stockholm mars 2026

Maria Widemo
Chef Artenheten

Fastställelse och giltighet

Naturvårdsverket beslutade i februari 2026 att fastställa uppdaterad åtgärdstabell för åtgärdsprogrammet för nipsippa och gotlandssippa, inklusive ändringar i långsiktiga och kortsiktiga mål, NV-25-049178. Den uppdaterade åtgärdstabellen är tillsammans med åtgärdsprogrammet vägledande, ej formellt bindande dokument.

När giltighetstiden för ett program går ut ska programmets nationella koordinator redovisa genomförda åtgärder, resultat och måluppfyllelse under den gångna programperioden. Programmets fortsättning, djupare utvärderingsbehov och ambitionsnivå avgörs av Naturvårdsverket i samråd med programmets nationella koordinator och SLU Artdatabanken. Giltighetsperioden för åtgärdsprogrammet förlängs om det inte fattas beslut om att programmet ska upphöra eller ett nytt program fastställs.

Innehåll

FÖRORD	2
FASTSTÄLLELSE OCH GILTIGHET	3
INNEHÅLL	4
BAKGRUNDSBESKRIVNING	5
VISION OCH MÅL	6
Vision	6
Långsiktigt mål	6
Kortsiktigt mål	6
ÅTGÄRDER OCH REKOMMENDATIONER	7
Dialog och samverkan	7
Aktiva åtgärder i fält	7
Datainsamling och analyser	7
BILAGA 1.	9

Bakgrundsbeskrivning

Både nipsippa och gotlandssippa har en mycket begränsad utbredning i Sverige och är dessutom inom dessa områden avgränsade till ett fåtal lokaler, varav vissa är fåtaliga.

Nipsippa och gotlandssippa är fleråriga, vårblomande örter. Växtplatserna utgörs av torr, öppen tall- eller blandskog, tallmoar, lavhedar eller torrängar. Den svenska utbredningen av nipsippa är begränsad till Ramsele socken i Ångermanland samt till Gotland. Arten är kategoriserad som Nära hotad (NT) sedan rödlistans införande år 2000. Gotlandssippa växer uteslutande i kalkpåverkad öppen hållmarkstallskog som ibland övergår i öppna marker med spridda tallar och enar. Gotlandssippan är endemisk för Gotland och har en världsutbredning som omfattar fyra populationer. Arten är rödlistad som Sårbar (VU) sedan år 2000.

Igenväxning är den största orsaken till båda arternas tillbakagång då det är av avgörande betydelse för etableringen av groddplantor att fält- och bottenskikt inte är slutna. De är beroende av bara markfläckar för frönas groning. Till hotbilden för nipsippa hör även det faktum att huvudutbredningsområdet på Gotland är intressant ur kalkbrytningssynpunkt. Plantor av både nipsippa och gotlandssippa har grävts upp för att planteras i trädgårdar då de är vackra och iögonfallande växter.

Mer information om nipsippa och gotlandssippa finns i Naturvårdsverkets rapport 5672 Åtgärdsprogram för nipsippa och gotlandssippa, 2006–2010.

Den uppdaterade åtgärdstabellen syftar till att förbättra förutsättningarna för nipsippans och gotlandssippans framtida överlevnad i landet. Den beräknade kostnaden för åtgärder som skulle behöva täckas av Naturvårdsverkets medel för genomförande av åtgärdsprogram för hotade arter uppgår till 990 000 kr under giltighetsperioden 2024–2028. Dock är möjligheten till denna finansiering beroende av årlig resurstilldelning till, och prioriteringar mellan, alla gällande åtgärdsprogram.

Vision och mål

Vision

Både nipsippa och gotlandssippa har gynnsam bevarandestatus. Det innebär för nipsippa en förekomst på minst 90 lokaler med en förekomstarea av 160 kvadratkilometer, ett utbredningsområde av 28 700 kvadratkilometer och 400 000 individer. För gotlandssippa innebär det ett bibehållande av förhållandena år 2011 med förekomst på minst 10 lokaler, en förekomstarea av 40 kvadratkilometer, ett utbredningsområde av 74 kvadratkilometer och 140 000 individer. Det ska finnas en regelbunden etablering av unga plantor på lokalerna.

Långsiktigt mål (2040)

På de lokaler som behöver det ska skötselinsatser ha utförts, för att skapa förutsättningar för nyetablering. Behoven av skötsel (främst röjning och gallring) indikeras av minskande populationer, ingen föryngring eller av kommentarer från återbesök som indikerar att växtplatsen behöver åtgärder. På lokaler varifrån arten har försvunnit eller minskat kraftigt efter 1995 ska återetablering genomföras genom frösådd eller utplantering av uppdrivna plantor med lokalt ursprung. Samtliga populationer av bägge taxa ska uppvisa en stabil eller positiv trend.

Kortsiktigt mål (2028)

På de lokaler som behöver det ska skötselinsatser ha utförts, för att skapa förutsättningar för nyetablering. Etablering av nya plantor kunna konstateras i samtliga populationer av bägge taxa samtidigt som minskningen av antalet äldre individer har hejdats. Inventeringsinsatser ska leda till att kunskapsläget är gott för samtliga lokaler vad gäller antal individer och trend.

Åtgärder och rekommendationer

Dialog och samverkan

Ett antal åtgärder rörande dialog och samverkan kommer att utföras av de båda länsstyrelserna under programperioden. Båda länen kommer att fortsätta samverka med reservatsförvaltningen av lokaler som ligger inom skyddade områden. Berörda markägare/brukare ska kontinuerligt informeras om arten och dess status samt om de åtgärder som bör genomföras. Samråd gällande väkantsskötsel angående de vägnära lokalerna kommer att ske med Trafikverket.

Alla större lokaler i Västernorrland ligger inom naturreservat och behovet av ytterligare formellt skydd/avtal kommer att utredas. Flera mindre lokaler med relativt få plantor saknar fortfarande naturvårdsavtal. För en lokal finns det behov av att ta kontakt med Sollefteå kommun för att säkerställa skötsel. I Västernorrland finns förslag på att utöka reservatet Nipsipan i Nässjö by.

På Gotland kommer en heltäckande översyn av skötsel- och bevarandeplaner att göras då det tidigare delvis prioriterats bort bland annat för att de naturreservaten med många plantor redan har ett stort fokus på nip- och gotlandssippa.

Man bör utreda möjligheten av uppodling och utsättning av gotlandssippa.

Aktiva åtgärder i fält

Fortsatt skötsel med slåtter och bete på befintliga lokaler är den viktigaste åtgärden inom programmet. Även biotopvård i form av röjning av sly och buskskikt samt utglesning av trädskiktet kommer att utföras på lokaler i båda länen eftersom igenväxning är ett av de största hoten för de båda arterna och det finns ett behov av kontinuerliga skötselåtgärder.

Bränning och mekanisk störning bedöms vara framgångsrika åtgärder och kommer att ske på ett antal lokaler.

En kartläggning av åtgärdsbehov för ett antal lokaler på Gotland är prioriterat.

Datainsamling och analyser

Noggrann inventering av förekomst av nipsippa och gotlandssippa bör prioriteras högt i fortsättningen. Särskilt angeläget är det att uppföljning sker på lokaler där restaurering genomförs eller där skötselinsatserna ändras.

En gemensam inventeringsmetodik ska användas för att resultaten ska bli jämförbara, förslagsvis floraväkeriets metod att räkna antal plantor. En planta motsvaras av en tuva eller bladrosett. Man bör även ange hur många av dem som är

florala och om det finns groddplantor. På lokaler där populationen bedöms stabil kan antalet blommande plantor följas vartannat år.

Den årliga inventeringen av samtliga 18 lokaler i Västernorrland ska fortsätta. På Gotland förväntas Floraväktarna ta hand om den biogeografiska uppföljningen på samtliga lokaler utom Filehajdar (nipsippa) och Russvätar (gotlandssippa) som följs upp på annat sätt. Uppföljningsfrekvensen är normalt 1 besök per lokal och 6-årsperiod, med ett mindre antal lokaler som följs vart annat år. På Gotland kommer Länsstyrelsen främst göra inventeringar i samband med uppföljningar av åtgärder.

Den genetiska variationen bör utredas för att undersöka om det finns risk för inavelsdepression på lokaler med få individer samt om det finns risk för utavelsdepression vid stödutsättningar. En utsättningsplan baserad på populationsgenetiska förutsättningar kommer tas fram av Länsstyrelsen Gotland.

Då tätheten av pollinatörer tycks ha påverkat populationen i Russvätar med många blommande exemplar nära kupor för tambli kommer Länsstyrelsen Gotland under programperioden försöka utreda ifall tätheten av pollinatörer påverkar populationerna samt vilka pollinerare som kan tänkas vara viktiga för sipporna.

Bilaga 1.

Föreslagna åtgärder

Kategori: Ordinarie åtgärdsprogram, Områdesskydd och förvaltning

Åtgärd	Län	Område/ Lokal	Aktör	Finansiär	Uppskattad kostnad NV-ÅGP	Uppskattad kostnad annan finansiär	Prioritet	Genomförs senast ¹
Dialog och samverkan								
Kontakt med berörda brukare/markägare för avstämning och planering av skötselåtgärder	Y, I	Nipsippans naturreservat	Lst	NV-ÅGP	15 000		1	2026
Kontakt med Trafikverket angående de vägnära lokalerna	Y, I		Lst	NV-ÅGP	15 000		1	2025
Bedömning av behovet av inrättande av områdesskydd för oskyddade lokaler	Y, I		Lst	NV-skydd		20 000	3	2028
Utöka formellt skydd/naturreservat	Y		Lst	NV-skydd		40 000	3	2028
Översyn av skötsel- och bevarandeplaner	I		Lst	NV-ÅGP	20 000		1	2026
Utreda möjligheten att odla och utplantera gotlandssippa	I		Lst	NV-ÅGP	10 000		2	2028
Aktiva åtgärder i fält								
Skötselinsatser av skyddade lokaler i syfte att ge populationsförstärkning: röjning/restaurering, bränning, stängsling, fagning, slåtter, efterbete	Y, I			NV-förvaltning		500 000	1	Årligen ²

NATURVÅRDSVERKET

Skötselinsatser av oskyddade lokaler i syfte att ge populationsförstärkning; röjning/restaurering, bränning, stängsling, fagning, slätter, efterbete	Y, I		Lst	NV-ÅGP	400 000		1	Årligen ²
Kartläggning av åtgärdsbehov	Y, I		Lst	NV-ÅGP	100 000		1	2028
Uppföljning av plantor på lokaler som hyst nipsippa under senare år och där aktiva skötsel- /restaureringsinsatser genomförs	Y, I		Lst	NV-ÅGP	50 000		1	2028
Bränning	Y, I		Lst	NV-förvaltning		400 000	2	2027
Datainsamling och analyser								
Total inventering av samtliga lokaler	I		Lst	NV-ÅGP			1	2027
Årlig inventering med gemensam metodik ³	Y, I		Lst	NV-ÅGP	150 000		1	Årligen ²
Övervakning/uppföljning där restaurering genomförs eller där skötselinsatserna ändras	Y, I		Lst	NV-ÅGP	50 000		1	Årligen ²
Övervakning av populationer i provrutor ³	I		Lst	NV-ÅGP	50 000		2	2028
Uppföljning av åtgärdseffekter/Utvärdering	Y, I		Lst	NV-ÅGP	30 000		1	2028
Utreda genetisk variation	I		Lst	NV-ÅGP	50 000		1	2028
Utreda ifall tätheten av pollinatörer påverkar populationen	I		Lst	NV-ÅGP	50 000		2	2028
<i>Total uppskattad kostnad för åren 2024–2028</i>					<i>990 000</i>	<i>960 000</i>		

- ¹ - Angivet år ska ses som en riktlinje under förutsättning att åtgärden kan finansieras och kan komma att flyttas framåt på grund av resursbrist.
- ² - Kostnaden som anges är den totala summan under programperioden
- ³ - Möjligheten att lämna över ansvaret för övervakningen på tex Floraväktarna eller biogeografisk uppföljning bör undersökas.

